

موسی هس

پیامبر کمونیسم و صهیونیسم

اشلومو آوینری

ترجمه‌ی محمد مهدی حاجان

www.ketab.ir

نشر ساقی، ۲۱۵/۱۳۶

آویتری، اشلومو، ۱۹۳۳م - Shlomo, Avineri

موسی هس، پیامبر کمونیسم و صهیونیسم / اشلومو آویتری، ترجمه‌ی محمد مهدی حاجیان تهران: ساقی، ۱۳۹۱ اشمارگان: ۲۲۰۰ نسخه، ۳۰۴ص.

ISBN 978-600-6128-38-2 ۱۰۰۰۰۰ ریال

فهرست نویسنده بر اساس اطلاعات فیبا.

Moses Hess, Prophet of Communism and Zionism, 1989 عنوان اصلی:

۱. صهیونیست‌ها - آلمان - سرگذشتنامه. ۲. یهودیان - آلمان - سرگذشتنامه. ۳. سوسیالیست‌ها - آلمان - سرگذشتنامه. ۴. حاجیان محمد مهدی، ۱۳۵۹م - مترجم.

۳۳۵/۰۰۹۲ HX ۲۷۴/۷/۵۵۱۸

۱۳۹۱ کتابخانه‌ی ملی، ایران ۲۹۱۴۰۶۲

موسسه

اشلومو اویتری

ترجمه‌ی محمد مهدی حاجیان

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۱، شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه

ویراستار: مرتضی مشاکی، طراح جلد: ایمان نوری نجفی

ناظر چاپ: حمید علی محمدی

لیتوگرافی: کوثر، چاپ: پایدار

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۲۸-۳۸۲-۶، قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

حقوق چاپ و نشر برای نشر ساقی محفوظ است. تلفن: ۸۸۸-۹۷۴۸

فهرست

۱	مقدمه‌ی مترجم
۵	پیشگفتار
۷	فصل اول: از راین تا اردن
۲۹	فصل دوم: اسپینوزا، نگاه سوسیالیستی و بازخوانی حکومت یهود
۳۳	مراحل تألیف کتاب
۴۰	دنیای جدید
۵۱	یهودیت و سوسیالیسم
۵۷	فصل سوم: سه‌گانه‌ی اروپایی: ائتلافی رو به پیشرفت
۵۷	آینده و تاریخ یهودیت
۷۸	یهودیه، امپراتوری روم مقدس ملت آلمان و ...
۸۹	فصل چهارم: ظهور سوسیالیسم اخلاقی هِس
۸۹	مقالاتی با اندیشه‌های تندرو
۱۰۴	فلسفه‌ی عمل

۱۱۲	دین: کارکرد اجتماعی «افیون توده‌ها»
۱۱۵	انتقاد از رادیکالیسم فرانسوی و اعتقاد به ...
۱۲۷	فصل پنجم: انتقاد از سرمایه‌داری و تصویر جامعه‌ی سوسیالیستی
۱۲۷	از هم بیگانگی، سرمایه‌داری و مسیحیت
۱۴۷	فلسفه‌ی تندرو آلمانی و سایه‌هایی از الهیات مسیحی
۱۵۳	نمادهای از انقلاب طبقه‌ی کارگر
۱۷۱	فصل ششم: میاد پرده‌ی سال‌های پس از ۱۸۴۸: تهدید روسیه ...
۱۸۳	فصل هفتم: روم و قدس
۱۸۳	ساختار کتاب روم و قدس
۱۹۲	یهودیان یک ملت هستند
۲۰۳	اصول رنسانس یهودی
۲۰۸	شکست رستگاری لیبرالیستی و اوضاع خطرناک آلمان
۲۱۹	نژاد، فرهنگ و برافتادن قوانین نژادی
۲۲۸	اسپینوزا، آرمان ظهور منجی و بنیادهای فلسفی یهودیت
۲۳۵	رؤیای نوزایش ملت یهود
۲۴۱	ارتباط فرانسوی
۲۴۵	نقش آزادی‌بخش فرانسه
۲۴۶	فرانسه و مسیحیان لبنان
۲۴۷	منافع فرانسه در مشرق‌زمین و منطقه‌ی سونز
۲۵۱	کهنه‌سرزمین نوین: عامل تداوم و تحول در ...
۲۶۳	نتیجه‌گیری
۲۷۷	کتابنامه
۲۷۷	آثار هِس
۲۷۹	آثار دیگران درباره‌ی هِس
۲۸۱	اعلام

مقدمه‌ی مترجم

مسئله‌ی پیچیده‌ی تشکیل دولت جعلی صهیونیست در سرزمین فلسطین و ریشه‌ها و خاستگاه‌های آن، نه تنها برای نخبگان و سیاست‌گذاران عصر ما دارای اهمیت و سزاوار بررسی است، بلکه به واسطه‌ی تأثیر مستقیم و غیرمستقیمی که بر زندگی سیاسی و اجتماعی ملت‌های خاورمیانه به‌طور عام و کشورهای اسلامی به‌طور خاص دارد، لزوم شناختن آن برای همه‌ی روشنفکران و اندیشمندان این کشورها غیرقابل انکار است.

در ایران معاصر که به واسطه‌ی انقلاب عظیم اسلامی، هم در حوزه‌ی اندیشه‌رزی و نظریه‌پردازی و هم در قلمرو رفتارهای سیاسی و اجتماعی در تقابل جدی با این موجودیت ساختگی قرار گرفته‌ایم، اهمیت برخوردار از شناخت صحیح، دقیق و همه‌جانبه از ماهیت و عملکرد این رژیم پیچیده‌ی سیاسی، هم برای نخبگان سیاسی، هم برای متفکران و اندیشمندان علوم سیاسی و اجتماعی و هم برای همه‌ی افشار جامعه که به‌دلیل انگیزه‌های آرمان‌گرایی اسلامی به این مسئله توجه دارند، جایگاهی خاص و دوچندان یافته است.

در کنار اهداف راهبردی لیبرالیسم غربی در به وجود آوردن رژیم صهیونیستی در قلب خاورمیانه که امروزه بر همگان آشکار است، برخاستن این رژیم ریشه در افکار برخی نخبگان، فیلسوفان و نظریه پردازان یهودی، به ویژه در اروپای بحر انزدهی پس از دوران نوزایی و عصر روشنگری دارد. اروپاییان همواره به یهودیان به دیده نفرت نگریسته‌اند. چه در دوران قرون وسطا که انگیزه‌های آرمانی مسیحیت علت اصلی دشمنی آنها با این اقلیت دینی بوده و چه در اوج فراگیری جنبش‌های پروتستانسیم و عصر روشنگری که باز نژاد یهودی در نظر اروپاییان رصه‌ای ناخوش برای این جوامع به نظر می‌آمد، نفرت و دشمنی با آنها در برگ‌برگ تاریخ اروپا به راحتی قابل مشاهده است.

در واکنش به محدودیت‌ها و محرومیت‌های حاصل از دشمنی حاکمان و هم‌وطنان مسیحی و اروپایی که یهودیان ساکن اروپا در زیر سایه یا در کنار آنها می‌زیستند، طبقه‌ای از نظریه پردازان و فیلسوفان یهودی شکل گرفتند که همواره آرمان‌رهایی و رستگاری یهودیان را در ذهن پروراندند و برای تحقق آن تلاش می‌کردند.

موسی هس^۱ نمونه‌ای از این افراد است که بررسی زندگی‌نامه‌ی او شهادی بر درستی این ادعا است. او در یک خانواده‌ی خاخراده‌ی یهودی در قلب اروپا و در سرزمین‌های ژرمن تبار چشم به جهان گشوده است که به واسطه‌ی محرومیت‌های ناشی از یهودی بودن که از جامعه‌ی پیرامونی خود با آن مواجه بود، به اندیشیدن به آرمان رستگاری یهودیان روی می‌آورد و از همان بدو جوانی، این اندیشه را در ذهن خود می‌پروراند. نکته‌ی جالب در بررسی فراورش‌شدن زندگی هس و نظریه‌پردازان یهودی معاصر او که همواره به دنبال نوزایی ملت یهود بوده‌اند، این است که بیش‌تر آنها در واکنش به فشارها و محدودیت‌هایی که از جانب حکومت‌های بورژوا و سرمایه‌دار عصر خود با آن مواجه بوده‌اند، به سوسیالیسم و کمونیسم روی آورده و در کنار آرمان تأسیس دولت یهود در سرزمین‌های مقدس، اهداف سوسیالیستی و کمونیستی را هم در افکار و رفتار خود پی می‌گرفتند.

نکته‌ی دیگری که در مورد این طبقه از فیلسوفان یهودی یا یهودی‌تبار اروپایی قرن‌های هجدهم و نوزدهم باید گفت، این است که آن‌ها اغلب به دلیل زندگی در دوران پس از عصر نوزایی و روشنگری که ایمان به آیین‌های الهی و آسمانی به واسطه‌ی عملکرد ناصواب اربابان کلیسای قرون وسطا به شدت در میان اروپاییان رنگ باخته بود، اگرچه خود را یهودی می‌خوانند و از نگاه خود به دنبال واقعیت بخشیدن به آرمان‌های یهودیت هستند، ولی به آیین یهود به معنای سستی آن چندان اعتقادی ندارند. پس تر آن‌ها آموزه‌های وحیانی و آسمانی یهودیت را نفی کرده و بی‌اعتقادی خود را به آن‌ها آشکارا اعلام می‌کنند.

در نگاه هِس - همان‌گونه که در این کتاب به آن پرداخته خواهد شد - اسپینوزا (۱۶۷۷-۱۶۳۲م) مسیح یهودیان عصر او و نمونه‌ی روشنی از این افراد است. او که به واسطه‌ی مخالفت با آیین‌های سستی یهود توسط آن‌ها تکفیر و از جامعه‌ی یهودیان رانده شد، برای نظریه‌پردازان صهیونیسم یک پیامبر آسمانی و به ادعای هِس، منجی موعود یهودیت به حساب می‌آید. همان‌طور که این نظریه‌سازان صهیونیست بارها در اندیشه‌های خود ابراز کرده‌اند، یهودیت در نگاه آن‌ها بیش از آن‌که به معنی یک فرقه‌ی مذهبی باشد، یک نژاد و یک ملت است.

بی‌اعتقادی به آموزه‌های حقیقی دین یهود از یک‌سوی رومی آوردن به سوسیالیسم و کمونیسم در واکنش به حکومت‌های مستبد سرمایه‌داری عصر خود از سوی دیگر، بنیه‌ی ضعیف دینی و حتا تقابل و ضدیت با آیین‌های آسمانی به دشمنی با مفهوم دین در اندیشه‌های این فیلسوفان صهیونیست منجر شده. همان‌گونه که در این کتاب خواهیم خواند، این مفاهیم چه در اندیشه‌ی هِس و چه در اندیشه‌های دوستان نزدیک او - از جمله کارل مارکس (۱۸۱۸-۱۸۸۳م) که یک یهودی‌زاده‌ی به‌اجبار مسیحی شده است - به روشنی دیده می‌شود.

در ادامه لازم است نکته‌ای را برای خوانندگان محترم و فرزانه‌ی کتاب یادآور شوم که ترجمه‌ی فرازهایی از اندیشه‌ی موسی هِس که به شدت در تقابل با مفهوم دین قرار دارد، به‌منظور پیدا کردن شناخت درست از ساختار اندیشه‌ی او

بوده و پر واضح است که به هیچ وجه به معنی تأیید آن نیست؛ ضمن این که نباید از نظر دور داشت که نویسنده‌ی محترم کتاب هم در سراسر این کتاب به طور عام و در مطرح کردن موضوع دین به طور خاص، فقط به بیان و تحلیل دیدگاه‌های هس بسنده کرده و هیچ‌گاه موضعی له یا علیه او نگرفته است. بنابراین، این کتاب را می‌توان به عنوان مرجعی علمی و به دور از تعصب برای شناخت یک شخصیت پر رمز و راز یهودی و از نخستین نظریه‌پردازان صهیونیسم نوین به حساب آورد. در پایان بر خود لازم می‌دانم از کسانی که در به‌ثمر نشستن این اثر با ارزش، بی‌دریغ یاری‌ام کرده‌اند سپاس‌گزاری کنم.

بی‌تردید این ترجمه خالی از نقص و کمبود نیست. به‌خاطر ناچیزی دانش و لغزش قلم خود، پیش از همه‌ی خوانندگان فرهیخته‌ای که به مطالعه‌ی این کتاب ارزشمند همت می‌کنند، عرض می‌طلبم.

و من الله التوفیق
محمد مهدی حاجیان

پیشگفتار

پژوهش درباره‌ی متفکری که هم دستیار نزدیک کارل مارکس بوده و هم از پیشروان جنبش صهیونیسم نوین محسوب می‌شود، نیاز به دسترسی به منابع متعددی داشت که بسیار پراکنده بودند؛ از این رو می‌خواهم از کتابخانه‌ها و نهادهای ذیل به موجب یاری و مساعدت‌شان در این زمینه سپاس‌گزاری نمایم: کتابخانه‌ی ملی و مرکزی دانشگاه عبری و مرکز اسناد صهیونیسم در بیت‌المقدس و به‌ویژه مدیر آن آقای دکتر مایکل هیمن؛ مرکز اسناد اتحادیه‌ی کارگری اسرائیل (هیستادروت) در تل‌آویو؛ بنیاد بین‌المللی مطالعات تاریخ اجتماعی در آمستردام؛ بنیاد فردریش اِبرت استیفانگ وابسته به حزب سوسیال‌دموکرات آلمان در برلین و در نهایت به‌دلیل ترتیب و نه اهمیت، بنیاد مارکسیسم - لنینیسم کمیته‌ی مرکزی حزب کمونیست اتحاد جماهیر شوروی در مسکو. در این مراکز منابع فراوانی درباره‌ی یکی از جالب‌توجه‌ترین بنیان‌گذاران دوران نوین صهیونیسم یافتیم که در برخی موارد برای متصدیان این مراکز نیز ناشناخته مانده بودند. به‌خاطر پذیرش هزینه‌های این پژوهش نیز خود را مدیون دانشکده‌ی علوم

اجتماعی دانشگاه عبری، گروه مطالعات بین دانشگاهی مسائل خاورمیانه در قدس و نیز جامعه‌ی فلسفه‌ی آمریکا در فیلادلفیا می‌دانم. بخشی از این پژوهش‌ها هنگامی به‌انجام رساندم که در مرکز بین‌المللی پژوهشگران وودرو ویلسون در واشنگتن-دی‌سی حضور داشتم و می‌خواهم از آن مرکز و به‌ویژه مدیر آن جیمز اچ. بیلینگتون به‌دلیل کمک و راهنمایی‌اش نسبت به خود قدردانی نمایم. از میان اعضای آن مرکز آقایان و خانم‌ها پرویسر جی‌فورد، آن سی شِفیلد و ویلیام ام دان بسیار یاری‌ام کردند.

برخی از فصل‌های این کتاب را زمانی مورد بازنویسی قرار دادم که در مرکز همایش‌ها و مطالعات «بیاد راکفلر در بلاژیو» مستقر بودم و گمان نمی‌کنم که ترکیبی بهتر از کار سخت همراه با زندگی آرام - آن‌گونه که در ویلای سربلونی^۱ تجربه کردم - وجود داشته باشد؛ به‌عبارت دیگر، کار جدی همراه با فراغت خاطر. از سوزان گارفیلد و روبرتو چلی که این امکان را برای من فراهم کردند، سپاس‌گزاری می‌نمایم.

در مورد آثار هس باید بگویم که من ترجمه‌های خودم را که از منابع اصیل آلمانی (و در برخی موارد فرانسوی) انجام گرفته، در این کتاب آورده‌ام و ممکن است این ترجمه‌ها با سایر ترجمه‌های موجود از آثار وی کمی متفاوت باشند. در این‌جا می‌خواهم از سام نوریچ و ایو تیورر به‌دلیل یاری‌شان در انجام این ترجمه‌ها قدردانی نمایم.

دانشگاه عبری، بیت‌المقدس، اکتبر ۱۹۸۴

۱. واقع در شمال ایتالیا.

۲. از مجموعه‌های اقامتی متعلق به بنیاد مطالعات و همایش‌های راکفلر در بلاژیوی ایتالیا.